

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ МЕГАПОЛІСІВ

Крамаренко Р. М.
Дегтяр О. А.

Анотація. Розглянуто проблеми глобального розвитку світових систем. Наведено аналіз досліджень, присвячених сталому розвитку. Визначено складові елементи сталого розвитку та його глобальний характер, взаємозв'язки структурних елементів і глобальних цілей сталого розвитку, запропонованих Концепцією сталого розвитку ООН. Виділено роль міст у забезпеченні сталого розвитку на локальному та глобальному рівнях. Зазначено роль урбанізації у забезпеченні процесів сталого розвитку. Запропоновано підхід формування ефективних механізмів забезпечення сталого розвитку через орієнтацію глобальних інститутів, а також досвід і потенціал сучасного міста як складної соціально-економічної системи.

Ключові слова: урбанізація, сталий розвиток, мегаполіс, глобалізація.

ПУТИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННЫХ МЕГАПОЛИСОВ

Крамаренко Р. М.
Дегтяр О. А.

Аннотация. Рассмотрены проблемы глобального развития мировых систем. Представлен анализ исследований, посвященных устойчивому развитию. Определены составляющие элементы устойчивого развития и его глобальный характер, взаимосвязи структурных элементов и глобальных целей устойчивого развития, предложенных Концепцией устойчивого развития ООН. Выделена роль городов в обеспечении устойчивого развития на локальном и глобальном уровнях. Отмечена роль урбанизации в обеспечении процессов устойчивого развития. Предложен подход к формированию эффективных механизмов обеспечения устойчивого развития через ориентацию глобальных институтов на опыт и потенциал современного города как сложной социально-экономической системы.

Ключевые слова: урбанизация, устойчивое развитие, мегаполис, глобализация.

WAYS OF PROVIDING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF MODERN MEGAPOLISES

R. Kramarenko
O. Diegtyar

Abstract. The problems of global development of world systems are considered. The article presents an analysis of research on sustainable development. There determined the global character of sustainable development, its constituent elements, the interrelations between the structural elements and the global goals of sustainable development proposed by the UN Concept of Sustainable Development. The role of cities in ensuring sustainable development at the local and global levels is highlighted. The role of urbanization in ensuring the processes of sustainable development is noted. There proposed an approach to the formation of effective mechanisms for ensuring sustainable development through the orientation of global institutions to the experience and potential of the modern city as a complex socio-economic system.

Keywords: urbanization, sustainable development, metropolis, globalization.

Вступ. На сучасному етапі розвитку суспільства особливого значення набувають глобальні проблеми, що пов'язано з поширенням економічних і соціокультурних зв'язків, інтернаціоналізацією бізнесу та соціальних систем, розвитком науки і технології, появою швидкісних видів транспорту та можливостей мобільної передачі інформацію через Інтернет та соціальні мережі. Глобалізація світу, з одного боку, надає людству додаткові можливості для вирішення проблем сучасного урбанізованого суспільства, адже глобальні підходи є більш

ефективними та породжують синергетичний ефект. Проте глобальні проблеми, по суті, і є результатом глобалізації, коли в умовах розвитку виробництва, урбанізації міст, міграції працездатного населення у відносинах «людина-світ» з'явилися економічні, соціальні й екологічні дисбаланси.

Вперше питання сталого розвитку як єдиної концепції майбутнього розвитку людства починають розглядати у 1970-х роках. Передумовами формування концепції став розвиток наукових доробок із екологізації навколишнього середовища та ряд соціоекономічних факторів. На світових конгресах і конференціях починають з'являтися доповіді та матеріали, які скоріше нагадують розрізнені рекомендації відносно перспектив бачення подальшого співіснування людини й оточуючого її світу (природи, технологій, техногенних систем, науки тощо).

Перші спроби розробки алгоритмів розвитку суспільства стали результатом акумулювання, аналізу та досліджень даних щодо глобального розвитку такими організаціями, як ООН, Міжнародна федерація інститутів перспективних досліджень, Римський клуб (доповідь Деніса Медоуза «The Limits to Growth», 1970), Міжнародний інститут системного і прикладного аналізу, Всесоюзний інститут системних досліджень [1–4]. В результаті виходу досліджень на глобальний рівень через його розробку та презентацію на конференціях міжнародних громадських організацій питання сталого розвитку набуло значної актуальності, а продовження досліджень дозволило сформулювати їх результати у єдину концепцію, названу Концепцією сталого розвитку, що була презентована Організацією Об'єднаних Націй [1]. Питання сталого розвитку розглянуті у роботах таких науковців: У. Золера [5], Г. Бахтіна [6], О. Кулініч [7], А. Садовенка, Л. Масловської, В. Середи, Т. Тимочко [8]. Окремі науковці розглядають питання сталого розвитку на мікроекономічному рівні, адаптуючи глобальні виклики та шляхи їх вирішення до рівня суб'єктів господарської діяльності, наприклад, такі як А. Василенко [9] та І. Тарасенко [10]. У роботі «Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти (версія для обговорення)», виконаній під керівництвом академіка НАН України М. З. Згуровського, міжнародний досвід управління сталим розвитком був адаптований до української соціоекономічної системи, із розробкою пропозицій щодо забезпечення перспектив України до 2030 року [11]. Проте в умовах швидких змін у суспільстві, нестабільності економічної системи, прискореного науково-технічного розвитку та активізації глобалізаційних процесів питання пошуку нових форм забезпечення сталого розвитку суспільства є актуальним, адже з'являються нові глобальні виклики, що потребують нових форм глобальної співпраці.

Постановка завдання. Метою статті є визначення шляхів сталого розвитку з урахуванням нових глобальних викликів на рівні мегаполісів.

Завдання, окреслені при постановці мети статті:

- визначити специфіку та напрями урбанізації з метою аналізу особливостей розвитку сучасних мегаполісів;
- проаналізувати основні елементи Концепції сталого розвитку;
- визначити глобальні проблеми розвитку людства на цьому етапі глобалізації;
- надати пропозиції щодо формування ефективної системи управління сталим розвитком на рівні мегаполісів.

Результати. Життєдіяльність сучасного суспільства неможливо уявити без функціонування великих мегаполісів. Урбанізація повністю змінила уклад життя людей, вимоги до його комфортності, створюючи технологічні можливості для формування «нового мислення», спрямованого на перспективи майбутнього інноваційного розвитку. Передумовами урбанізації та створення нових потужних осередків соціоекономічного розвитку – мегаполісів – стали такі [7]:

- досягнення науково-технічної революції, інноваційні технології;
- міграція трудового населення із сіл у міста, що пов'язане із процесами кооперації у виробництві;
- розвиток промисловості – від ручної одноосібної праці до кооперації та спеціалізації через появу станків та обладнання;
- механізація сільського господарства та втрата необхідності у великій кількості «робочих рук»;
- розвиток культури у суспільстві, поява потреби у культурному розвитку;
- політичні фактори глобалізаційного характеру.

Самі ці аспекти розвитку суспільства стали причинами переосмислення людством формату свого існування. Урбанізація стала передумовою розвитку потужних мегаполісів, а розвиток мегаполісів, своєю чергою, дав поштовх появі нових глобальних проблем людства.

Організація Об'єднаних Націй, досліджуючи проблеми сталого розвитку, визначила основні складові елементи сталого розвитку, які пов'язані із функціонуванням мегаполісів, серед них такі (рис. 1).

Традиційно у роботах більшості науковців, які розробляли тематику сталого розвитку, виділяють три блоки складових елементів: економічний, соціальний та екологічний. Останні дослідження визначають як четвертий блок – духовний розвиток людства. Духовна складова є дуже важливою для побудови гармонійних взаємовідносин людини з оточуючим світом. На нашу думку, саме духовний елемент може формувати

передумови для створення суспільства із новим глобальним баченням шляхів вирішення проблем людства: економічних, екологічних і соціальних. Отже, авторами пропонується подати структуру елементів сталого розвитку, враховуючи можливості їх взаємодії, у такому вигляді (рис. 2).

Рис. 1. Складові елементи сталого розвитку [1]

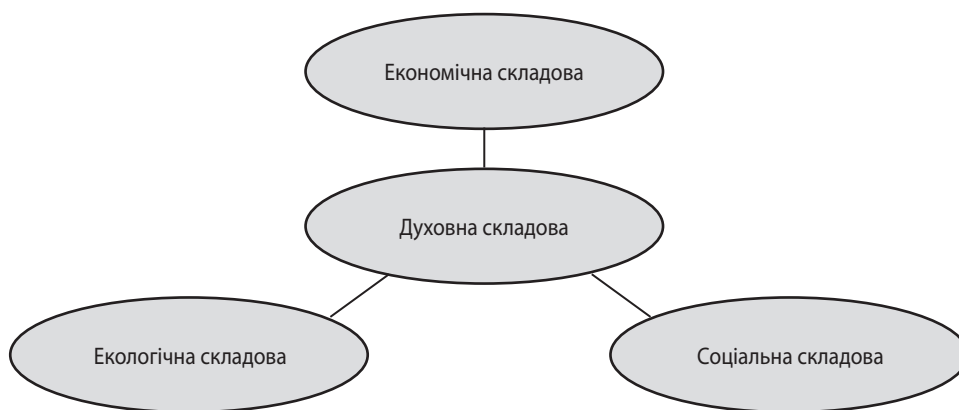

Рис. 2. Взаємозв'язки складових елементів сталого розвитку

Взаємозв'язки елементів сталого розвитку можуть базуватися на духовній складовій людства. Адже духовна складова містить етичні норми та правила кожної людини, виховання, чесність і неупередженість у відносинах із іншими людьми, високу соціальну відповідальність, які можуть стати основою формування нового мислення людства – глобального та спрямованого на самозбереження, а не руйнування. ООН визначає сімнадцять глобальних цілей сталого розвитку, які можна навести у вигляді схеми (рис. 3).

Цілі сталого розвитку наведені відповідно до Концепції ООН зі сталого розвитку. Більшість цих цілей не відносяться до однієї складової, а знаходяться на перетині економічних і соціальних або екологічних та економічних складових. За визначеною авторами структурою духовна складова знаходиться на перетині усіх сімнадцяти глобальних цілей сталого розвитку. Дві цілі – партнерство та сталий розвиток міст – виділено окремо, адже вони знаходяться на перетині всіх чотирьох складових сталого розвитку. Окреме виділення сталого розвитку міста у Концепції ООН стало результатом бурхливого розвитку урбанізації. Отже, без сталого розвитку міста як окремої економіко-соціальної системи забезпечення сталого розвитку у глобальному розумінні є неможливим.

Враховуючи бурхливий розвиток мегаполісів, можна виділити такі глобальні проблеми людства, які корелюються або доповнюють сімнадцять пунктів Концепції сталого розвитку ООН:

– локальні військові конфлікти та гібридні війни, що знищують інфраструктуру, економічну систему, створюють соціальні кризи та несуть екологічну небезпеку;

Рис. 3. Глобальні цілі сталого розвитку за концепцією ООН [1]

– міграція працездатного населення, що пов'язана із великою кількістю біженців, та, як результат, расова дискримінація та створення умов для наростання нетерпимості людей до представників інших національностей;

- відсутність ефективних механізмів боротьби з бідністю та безробіттям;
- зниження рівня освіти населення Землі;
- відсутність ефективної системи споживання та фінансові дисбаланси;
- корупція;

– відсутність відповідальності окремої людини, суб'єкта господарської діяльності, міста, регіону, країни та суспільства в цілому за перешкоджання сталому розвитку.

Отже, першочерговими причинами малоефективної роботи щодо боротьби із глобальними викликами можна назвати: по-перше, відсутність духовних передумов для формування глобально орієнтованого системного мислення, яке б спонукало суспільство до забезпечення сталого розвитку; по-друге, відсутність ефективних механізмів забезпечення відповідальності на мікро- та макрорівнях за порушення єдиних для всіх країн і територій правил сталого розвитку.

Ефективність громадських інститутів напряму залежить від зацікавленості різних сторін у досягненні цілей і завдань, що перед ними поставлені. Отже, суспільство має відчувати власну мотивацію у подоланні глобальних викликів і забезпеченні сталого розвитку. Вона повинна бути не загальна, окреслена на папері, а конкретна, з конкретними пропозиціями щодо шляхів розвитку кожного суб'єкта окремо, часових рамок і чітко визначених кінцевих результатів. Такий підхід може бути забезпечений шляхом формування системи сталого розвитку міст, але не на локальному, а на глобальному рівні (рис. 4).

Визначення пріоритетів розвитку, створення можливостей для прийняття провідного досвіду потужних мегаполісів і створення ефективної системи фінансування через формування умов для залучення інвестицій – основа концепції сталого розвитку, яка базується на забезпеченні ефективного розвитку міста.

Висновки. Таким чином, у статті було проаналізовано напрями та передумови урбанізації як явища, що створило умови для сталого розвитку людства та стало причиною появи нових глобальних викликів. Визначено особливості розвитку мегаполісів як результату ефективної урбанізації. У рамках Концепції сталого розвитку ООН сформовано структуру сталого розвитку та визначено взаємозв'язки її елементів. За структурними елементами проведено поділ цілей сталого розвитку. Визначено нові глобальні проблеми та виклики розвитку людства на цьому етапі глобалізації, що пов'язані із новими соціальними й економічними явищами. В результаті аналізу сформовано пропозиції щодо можливості формування ефективної системи забезпечення сталого розвитку шляхом використання потенціалу сучасних мегаполісів, використання кращих практик їх розвитку та формування ефективної інноваційно-інвестиційної структури забезпечення сталого розвитку на глобальному рівні через впровадження його механізмів на рівні сучасного міста.

Перспективи подальших досліджень. Актуальним трендом розвитку сучасних міст є їх екологізація та створення умов гармонійної взаємодії людини та природи у рамках урбанізованого світу. Отже, перспек-

Рис. 4. Взаємодія мегаполісів і міст, що розвиваються у рамках Концепції сталого розвитку

тивами подальших досліджень є обґрунтування соціоекономічної ефективності сталого розвитку мегаполісів в умовах сучасних глобальних викликів.

Література: 1. Організація Об'єднаних Націй. Цілі в області сталого розвитку. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/sustainable-development-goals/>. 2. Міжнародна федерація інститутів перспективних досліджень. URL: <http://www.icps.com.ua/>. 3. Римський клуб. Доповідь «The Limits to Growth». URL: <http://www.clubofrome.org/>. 4. Міжнародний інститут системного і прикладного аналізу. URL: <http://www.iiasa.ac.at/>. 5. Zoller U. HOCS-Promoting Interdisciplinary (Environmental) Education for Sustainability – A Pre-Condition for Responsible Action: Proceedings of 1st European Network Conference on Sustainability in Practice (Berlin, 1–4 April 2004). P. 51–53. 6. Бахтин Г. П. Математизація науки и образования – необходимое условие реализации концепции устойчивого развития. *Инженерное образование*. 2009. № 5. С. 28–34. 7. Кулініч О. М. Сталий розвиток національної економіки як ознака цивілізаційних процесів XXI століття. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1 (127). С. 25–31. 8. Садовенко А., Масловська Л., Серєда В., Тимочко Т. Сталий розвиток суспільства : навч. посіб. Київ : [б. в.], 2011. 392 с. 9. Василенко А. В. Менеджмент устойчивого развития предприятий : монография. Киев : Центр учеб. лит., 2005. 648 с. 10. Тарасенко І. О. Сталий розвиток підприємств легкої промисловості: теорія, методологія, практика : монографія. Київ : КНУТД, 2010. 390 с. 11. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти (версія для обговорення) / наук. кер. проекту акад. НАН України М. З. Згуровський. Київ : НТУУ «КПІ», 2015. 36 с.

References: 1. Orhanizatsiia Obiednanyi Natsii. Tsili v oblasti staloho rozvytku. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/sustainable-development-goals/>. 2. Mizhnarodna federatsiia instytutiv perspektivnykh doslidzhen. URL: <http://www.icps.com.ua/>. 3. Rymskiy klub. Dopovid «The Limits to Growth». URL: <http://www.clubofrome.org/>. 4. Mizhnarodnyi instytut systemnoho i prykladnoho analizu. URL: <http://www.iiasa.ac.at/>. 5. Zoller U. HOCS-Promoting Interdisciplinary (Environmental) Education for Sustainability – A Pre-Condition for Responsible Action: Proceedings of 1st European Network Conference on Sustainability in Practice (Berlin, 1–4 April 2004). P. 51–53. 6. Bakhtin G. P. *Matematizatsiya nauki i obrazovaniya – neobkhodimoye usloviye realizatsii kontseptsii ustoychivogo razvitiya* [The Mathematization of Science and Education is a Necessary Condition for Realizing the Concept of Sustainable Development]. *Inzhenernoye obrazovaniye*. 2009. No. 5. P. 28–34. 7. Kulinich O. M. *Stalyi rozvytok natsionalnoi ekonomiky yak oznaka tsyvilizatsiinykh protsesiv XXI stolittia* [Sustainable Development of the National Economy as a Sign of the Civilization Processes of the XXI Century]. *Aktualni problemy ekonomiky*. 2012. No. 1 (127). P. 25–31. 8. Sadovenko A., Maslovska L., Sereda V., Tymochko T. *Stalyi rozvytok suspilstva : navch. posib*. Kyiv : [b. v.], 2011. 392 p. 9. Vasilenko A. V. *Menedzhment ustoychivogo razvitiya predpriyatiy* : monografija [Management of Sustainable Development of Enterprises: monograph]. Kiyev : Tsentru ucheb. lit., 2005. 648 p. 10. Tarasenko I. O. *Stalyi rozvytok pidpriemstv lehkoï promyslovosti: teoriia, metodolohiia, praktyka* : monohrafiya [Sustainable Development of Light Industry: Theory, Methodology, Practice: monograph]. Kyiv : KNUVD, 2010. 390 p. 11. Forsait ekonomiky Ukrainy: serednostrokovyi (2015–2020 roky) i dovhostrokovyi (2020–2030 roky) chasovi horyzonty (versiia dlia obhovorennya) / nauk. ker. proektu akad. NAN Ukrainy M. Z. Zghurovskiy. Kyiv : NTUU «KPI», 2015. 36 p.

Інформація про авторів

Крамаренко Руслан Михайлович – доктор економічних наук, професор кафедри економіки підприємств міського господарства Харківського національного університету міського господарства ім. А. Н. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, м. Харків, 61002, Україна; odegtyar@i.ua).

Дегтяр Олег Андреевич – доктор наук з державного управління, доцент кафедри менеджмента і адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. А. Н. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, м. Харків, 61002, Україна; odegtyar@i.ua).

Інформація об авторах

Крамаренко Руслан Михайлович – доктор экономических наук, профессор кафедры экономики предприятий городского хозяйства Харьковского национального университета городского хозяйства им. А. Н. Бекетова (ул. Маршала Бажанова, 17, г. Харьков, 61002, Украина; odegtyar@i.ua).

Дегтяр Олег Андреевич – доктор наук государственного управления, доцент кафедры менеджмента и администрирования Харьковского национального университета городского хозяйства им. А. Н. Бекетова (ул. Маршала Бажанова, 17, г. Харьков, 61002, Украина; odegtyar@i.ua).

Information about the authors

R. Kramarenko — D.Sc. (Economics), Associate Professor, Department of Economics of Urban Economy Enterprises of O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Marshal Bazhanov Str., Kharkiv, 61002, Ukraine; odegtyar@i.ua).

O. Diegtyar — D.Sc. (Public Administration), Associate Professor of Department of Management and Administration of O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Marshal Bazhanov Str., Kharkiv, 61002, Ukraine; odegtyar@i.ua).

Стаття надійшла до ред.
21.03.2018 р.

JEL Classification: QG1; G2

УДК 336.76

ВПРОВАДЖЕННЯ ФІНТЕХ І БЛОКЧЕЙНУ ЯК ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Васильєв О. В.
Німкович А. І.

Анотація. Висвітлено технології фінтех та блокчейн як інфраструктурні елементи економіки загалом та ринку цінних паперів зокрема. Запропоновано ідею розвитку децентралізованих систем через упровадження блокчейну – мережі даних, коли будь-який учасник має можливість доступу до актуальних даних, і таким чином забезпечується прозорість системи для кожного учасника. Витрати на пошук, аналіз та оцінку інформації зменшуються завдяки принципам відкритості цілого ланцюжку даних. Посередники, які мінімізують витрати на контрагентські зв'язки (торговельно-інформаційні системи, торговці цінними паперами, біржі), будуть упроваджені в єдину децентралізовану систему, яка автоматизовано через сукупність ланцюжків даних буде здійснювати й обслуговувати процес купівлі-продажу. Формування ціни буде здійснюватися на основі виключно попиту та пропозиції, що унеможливить певні зловживання. Чимало компаній вже активно інвестують у розвиток нової системи і використовують ці технології. Серед них PayPal, MasterCard, Visa, Citibank, Nasdaq. Зазначено, що у блокчейн-революції існують три категорії: Блокчейн 1.0, Блокчейн 2.0 та Блокчейн 3.0. Ці технології вже законодавчо впроваджуються на рівні країн. Ще одна особливість: фінтех – розумні контракти, які володіють трьома головними властивостями: автономність, самодостатність і децентралізація.

Ключові слова: інфраструктура, ринок цінних паперів, фінтех, блокчейн, децентралізація, розумні контракти, технології.

ВНЕДРЕНИЕ ФИНТЕХ И БЛОКЧЕЙНА КАК ИНФРАСТРУКТУРЫ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ

Васильев О. В.
Нимкович А. И.

Аннотация. Освещены технологии финтех и блокчейн как инфраструктурные элементы экономики в целом и рынка ценных бумаг в частности. Предложена идея развития децентрализованных систем путем внедрения блокчейна – сети данных, когда любой участник имеет возможность доступа к актуальным данным, и таким образом обеспечивается прозрачность системы для каждого участника. Затраты на поиск, анализ и оценку информации уменьшаются благодаря принципам открытости целой цепочки данных. Посредники, минимизирующие расходы на контрагентские связи (торгово-информационные системы, торговцы ценными бумагами, биржи), будут внедрены в единую децентрализованную систему, которая автоматизировано по совокупности цепочек данных будет осуществлять и обслуживать процесс купли-продажи. Формирование цены будет осуществляться на основе исключительно спроса и пред-